

Nogle Oplysninger om den personlige Driftskredit for Landbrugere i Tyskland, Frankrig, Italien og Storbritannien.

Ved
Cordt Trap.

Den rastløse Udvikling, der behersker Nutidens økonomiske Liv, har ikke alene stemplet dettes tekniske Side, den har ogsaa øvet sin umiskendelige Indflydelse paa en Række sociale og økonomiske Formaa's Ordning. Alt i vor Tid skal gaa med Jernbanefart, og naar det private Initiativ ikke hurtigt formaar at bringe en Samfundsopgave til Afslutning, raabes der fra alle Sider paa, at Stat eller Kommune nødvendigvis maa træde til; thi disse Samfund have netop ved deres betydelige Magt og Pengemidler Evnen til med ét Slag at fremtrylle de store og samlede Resultater, som det private Initiativ kun kan naa gennem lange Tider og ved stærk Kraftanspændelse. Men paa samme Tid som de politiske Samfunds stærke Indgriben i høj Grad kan fremme Løsningen af mangan betydningsfuld Opgave, har den ved Siden heraf sine svage Sider, som ikke maa overses. Ikke alene voxe de offentlige Udgifter i vor Tid i en Grad, som med Rette kan fremkalde Betænkeligheder hos fremsynede Mænd; men Statens og Kommunens Indgriben klem-

mer let Udviklingen ind i Baner, som den senere ikke kan forlade, medens den frie Sammenslutnings Bevægelse ganske anderledes let kan føje og lempe sig efter Tidens og Stedets skiftende Krav og drage den fulde Nytte af indhøstede Erfaringer. Undertiden har det desuden vist sig, at en stærk Indgriben fra oven, særlig under Form af direkte offentlige Tilskud, rummer en anden Fare — uvilkaarligt dvæler Tanken her ved vor ulykkelige Alderdomsforsørgelseslov — idet Samfundet, for at afhjælpe en øjeblikkelig Nød, har overset de nedbrydende Følger, dets Hjælp vil faa for Nationens fremtidige økonomiske Livsførelse. Det offentlige Livs Mænd kunne ikke stærkt nok lægge sig paa Sinde, at hvor de lade Stat eller Kommune yde pekuniær Støtte til Fremme for sociale og økonomiske Formaal, bør det ske saaledes, at Borgernes Interesse i at fremme deres økonomiske Stilling ved eget Arbejde og Sparsommelighed om muligt styrkes, men i hvert Fald ikke svækkes.

Glædeligt er det, under disse Tingenes Udvikling, at notere ethvert Tilfælde, hvor det frie Initiativ har formaaet at samle en Samfundsklasse om Løsningen af store økonomiske Opgaver, uden at det har været nødvendigt at ty til det Offenliges Bistand. Vort eget Land kan — heldigvis — henvise til smukke Resultater, opnaaede ved frivillig Sammenslutning; jeg behøver saaledes blot for Landbrugets Vedkommende at nævne den moderne Andelsbevægelse, som i saa høj Grad har styrket det hjemlige Landbrug i Kampen mod de slette Konjunkturer. Det har imidlertid ogsaa Interesse at kaste Blikket udadtil for at lære de betydeligere fremmede Sammenslutningsfænomener at

kende. Et af de interessanteste af disse er utvivlsomt Organisationen af en billig og hensigtsmæssigt ordnet personlig Driftskredit for de ubemidlede Klasser, som navnlig i Tyskland er naaet vidt frem, og om hvilken jeg til Landbokkommissionen har samlet Oplysninger, hvoraf her uddragsvis meddeles nogle, der kunne antages at have Interesse for Nationaløkonomisk Tidsskrifts Læsere. En omfattende særlig Organisation af den personlige Driftskredit kende vi, som bekendt, ikke i Danmark; her er det den reale Kredit, der — ofte til stor Skade for en sund økonomisk Udvikling — har spillet den alt dominerende Rolle.

Som berørt er det Tyskland, der frembyder rigest Materiale for Forstaaelsen af den moderne Driftskredit, hvis Afpasning efter de ubemidlede Befolkningslags Tarv væsenlig skyldes de to berømte Mænd, Schulze-Delitzsch og Raiffeisen. Ejendommeligt for de her omhandlede Institutioners Opstaaen har det været, at de ere komne til Verden under ret stærke Fødselsveer for senere, efter at have tiltrukket sig den almindelige Opmærksomhed, hurtigt at voxe i Antal og Betydning. Saaledes grundlagdes den første Raiffeisenske Laanekasse i Aaret 1848 i Flammersfeld; den anden og tredje med henholdsvis 6 og 8 Aars Mellemrum, medens disse Kasser i Begyndelsen af 1895 udgjorde c. 3100 for hele Tyskland med et Medlemstal paa 270,000, der alle var Landbrugere. Ogaaa de Schulze-Delitzschske Forskudsbanker, af hvilke den første stiftedes i Delitzsch i Aaret 1850, udbredte sig i Begyndelsen meget langsomt, medens deres Tal i 1895 opgjordes til 2700, spredte i det tyske Riges forskellige Dele, med c. 900,000 Medlemmer, hvoraf c. 300,000

Landbrugere. De Schulze-Delitzskske Forskudsbanker og de Raiffeisenske Laanekasser have haft den Opgave tilfælles at organisere en Driftskredit for Ubemidlede, men iøvrigt have de meget store Forskelligheder, der dybere ere begrundede deri, at de Schulze-Delitzskske Banker oprindeligt ere grundede og opvoxede i Byerne, afpassede efter disses Forhold, medens de Raiffeisenske Kasser udelukkende ere komne Landbostanden til Gode.

Før jeg gaar over til at karakterisere de to typiske Former for periodisk Driftskredit og vise Afvigelserne i deres Organisation, væsenlig betingede ved det forskellige Milieu, i hvilke de virke, er der Grund til at dvæle lidt ved den fælles Modstand, de have haft at overvinde, og som have fremkaldt visse ensartede Træk i deres Organisation. Begge stode overfor den vanskelige Opgave at skaffe Laan til Personer, som kun kunde stille ringe Sikkerhed, hyppigt slet ingen. Selv om man i det enkelte Tilfælde turde gaa ud fra, at Laantageren under normale Forhold var i Stand til at anvende Laanet produktivt, saaledes at det vilde afkaste Penge til Forrentning og Tilbagebetaling af den laante Kapital, og at han tillige var i Besiddelse af den nødvendige Vederhæftighed, var der dog altid en Mulighed for, at Død, Sygdom eller særligt Uheld kunde krydse den opstillede Sandsynlighedsberegning. For at komme over denne Vanskelighed og indgyde Laangiverne den fornødne Tillid have begge de nævnte Institutioner tyet til det kollektive (solidariske) Ansvar. Var hver Laantager ikke alene ansvarlig for sine egne, men ogsaa for de Andres Ydelser, vilde Risikoen forsvinde; thi vel kunde den enkelte Laantager ved Sygdom,

Død eller andre ham utilregnelige Aarsager blive ude af Stand til at svare til indgaaede Forpligtelser, men fordeltes denne Risiko over en større Gruppe, vilde den, naar Laanene med den fornødne Indsigt vare ydede i produktivt Øjemed til virkelig dygtige Mænd, kunne reduceres til et beskedent Procentbeløb af den hele Udlaanssum og opvejes ved, at samtlige Laan-tagere kom til at betale en lidt større Rente end den, Laanekassen ydede sine Kreditorer. Dertil kom, at Debitorernes samlede Ejendele vilde frembyde et tilstrækkeligt bredt Grundlag til at yde Garanti for mulige Tab. Det solidariske Ansvar kan iøvrigt have forskellig Rækkevidde. Medens Loven af 1868, der regulerede de kooperative Foreningers Forhold, fastslog, at disse burde hvile paa Medlemmernes ubetingede solidariske Ansvar, har Loven af 1. Maj 1889 desuden tilladt tvende andre Organisationsformer for det gensidige Ansvar, nemlig »Genossenschaft mit beschränkter Haftpflicht«, hvor hvert enkelt Medlems Ansvar er indskrænket til en bestemt Sum, og «Genossenschaft mit unbeschränkter Nachschusspflicht«, hvor det solidariske Ansvar vel er ubetinget, men enhver Individualfølgning fra Kreditorernes Side udelukket, saa at Medlemmernes Ansvar først bliver effektivt, efter at det har vist sig, at Foreningsformuen er utiltrækkelig til at dække Kreditorernes Krav. Ved Siden af det solidariske Ansvar kræve saa vel de Schulze-Delitzsche som de Raiffeisenske Institutioner anden Sikkerhed, bestaaende i Kaution eller Pant, ligesom de i Tidernes Løb opsamle en Reservefond.

Saa vidt have de to Søsterinstitutioner fulgtes i god Forstaaelse Side om Side, men deres Forskellig-

heder begynde allerede ved Tilvejebringelsen af de nødvendige Virkemidler. Schulze Delitzsch kræver Dannelsen af en Andelskapital; Raiffeisen tillægger den ingen større Betydning, om han end ikke principielt modsætter sig den. Ved Andelskapital forstaas de samlede Indskud, som Medlemmerne yde til Foreningens Grundkapital, og som gøre dem til Interessenter i Foretagendet med Ret til en forholdsvis Andel i dettes Overskud. De enkelte Kapitalandele ere i de Schulzeske Foretagender ofte ikke helt ubetydelige, udgøre hyppigt som Minimum 100 à 200 M., men at de alligevel kunne erhverves, selv af ubemidlede Folk, skyldes den ejendommelige Maade, hvorpaa Kapitaldannelsen kan finde Sted, ved smaa tvungne maanedlige Bidrag, der ofte ikke overstige $\frac{1}{2}$ eller 1 M. og fortsættes, indtil Minimalbeløbet er samlet. Det er dog tilladt at forøge Indskuddene udover de obligatorisk fastsatte Grænser, og for at opmuntre dertil er det hyppigt bestemt, at Kapitalandelens Størrelse skal være et medbestemmende Moment ved, hvor store Laan der kan ydes de enkelte Medlemmer, ligesom der jo desuden ligger en stærk Impuls til at forøge Indskuddene deri, at disse tage Del i Foreningens Overskud i Forhold til deres Størrelse, en Tilskyndelse, som Schulze Delitzsch undertiden yderligere har bestræbt sig for at forstærke ved Bestemmelsen om, at Udbyttet skal holdes tilbage og lægges til Kapitalen, indtil Indskuddet med paaløbet Udbytte har naaet en vis Størrelse. For paa den anden Side at forhindre, at Forskudsbanker skulde falde i Hænderne paa den store Kapital og udvikle sig til et Spekulationsforetagende med et højt Udbytte som sit Hovedformaal, var der fastsat et Maximumsbeløb — i

Reglen 100 á 200 Thaler — for det enkelte Medlems Kapitalandel.

Schulze-Delitzsch har et dobbelt Formaal med disse Kapitalandele. De ere for ham Midlet til ved tvungen Opsparing sukcessive at hæve store Dele af de ubemidlede Klasser op i de besiddende Befolkningslag; de ere videre bestemte til at tage det første Stød af for Forskudsbanken, for saa vidt denne skulde lide større Tab og endnu ikke har kunnet opsamle en Reservefond af nogen Betydning.

Naar Raiffeisen ikke har været synderlig godt stemt for Tilvejebringelsen af en Andelskapital, er dette for det første begrundet deri, at den sukcessive Opsparing, der egner sig godt for en Del af Bybefolkningen, kun passer daarligt for Forholdene paa Landet, hvor Udbyttet indtræffer uregelmæssigt og med større Beløb paa én Gang, og dernæst har han forstaaet at organisere sine Laanekasser paa saa solidt et Grundlag, at det har overflødiggjort en egenlig Grundkapital; hvad der her har lettet dette Arbejde, er de Raiffeisenske Kassers stærke personlige Begrænsethed. Sædvanlig omfatte de kun et enkelt Sogn, og Medlemmernes Tal udgør sjældent over et Par Hundrede, hyppigt en Del mindre. I saadanne smaa landlige Kredse, hvor alle kende hverandres personlige Egenskaber meget nøje, danner der sig let en paalidelig Formening, om de enkelte Medlemmer ere i Stand til at forrente og tilbagetale et ydet Laan. Baade sker der her et personligt Udvalg, som man ikke kender andetsteds — uordenlige eller dovne Folk, Spillere og Drankere maa henvende sig andetsteds om Hjælp — men dernæst sigtes Laansøgerne ogsaa efter deres Evne til at an-

vende Laanene produktivt. Videre vil det, paa Grund af de særlige Forhold ved Landbobedriften, der saa at sige ligger aaben for Alles Øjne, være muligt ogsaa for Fremtiden at kontrollere Personernes Livsførelse og Pengenes Anvendelse. Naturligvis vil ogsaa det gensidige Ansvar, der indeholder Mulighed for Tab, virke i høj Grad fremmende paa den indbyrdes Kontrol, og de enkelte Medlemmer, der vide, at Hundreder af Øjne hvile paa dem og deres Virksomhed, ville hyppigt føle sig drevne fremad, selv om deres egne Interesser ikke skulde holde dem tilstrækkelig vaagne. I det Hele maa det ikke undervurderes, at et saadant lille Samfund, hvis enkelte Medlemmer økonomisk staa Last og Brast, let kommer til at hvile paa en Solidaritetsaand, en gensidig Interesserefølelse, som virker bærende og fremmende for Arbejdsenergien. Hyppigt ere disse Foreninger fremvoxede af en religiøs Bevægelse; men selv om denne senere har maattet træde i Baggrunden for rent praktiske økonomiske Formaal, har den gensidige Solidaritetsaand tømret Foreningen fast sammen og udvidet dens Rammer til ogsaa at omfatte andre Foretagender til fælles Nytte for de enkelte Medlemmer.

Den Sikkerhed, som de Raiffeisenske Foreninger allerede erholde ved deres stærke personlige Begrænsethed, har deres Stifter yderligere bestræbt sig for at forøge ved at udelukke enhver Fristelse til Spekulation. Vel modsætter Raiffeisen sig ikke principielt Tilvebringelsen af en Andelskapital, men han vil, at Udbyttet skal fastsættes til en lav og fast Rente. Giver man derimod Andelshaverne Del i Overskuddet i Forhold til dettes Størrelse, aabnes Døren paa vid Gab

for Spekulationer og Lyst til at udbytte Laantagerne. Derimod bør Overskuddet, efter Fradrag af Forvaltningsomkostninger og mulige Driftstab, eventuelt Rente til Andelene, tilfalde Reservefonden, som kan voxe, lige til den udgør hele Driftskapitalen, medens denne Fond i de Schulzeske Forskudsbanker i Regelen ikke kan overstige $\frac{1}{10}$ af Andelskapitalen.

Raiffeisens Bestræbelser for ved Hjælp af sine Foreningers store Soliditet at skaffe dem de nødvendige Virkemidler, uden at maatte ty til store Andelskapitaler, ere kronede med Held. Store Sparekassemidler have i Tidernes Løb fundet Vej til disse Kasser og ere forblevne der selv i urolige Tider. Under den fransk-tyske Krig — i en politisk og økonomisk Desorganisationsperiode — havde disse Foreninger saa rigelige Tilbud om Penge, at de ikke kunde modtage dem alle. Særlig har Raiffeisen lagt Vægt paa at tiltrække de smaa Sparemidler. I denne Retning virker Udstedelsen af Sparemærker paa 10 Pf. og Modtagelsen af Indskud fra 1 M.

Den tyske Lovgivning om kooperative Foreninger har lagt forskellige Stene paa de Raiffeisenske Foreningers Vej. Saaledes bestemte Loven af 1. Maj 1889, at det Tidsrum, i hvilket en kooperativ Forenings Nettooverskud ifølge Statutterne kan unddrages Fordeling mellem Medlemmerne, som Regel højst maa være 10 Aar. Vel indeholdt Loven ved Siden heraf den mildnende Bestemmelse, at Generalforsamlingen med simpel Stemmeferhed atter kunde forlænge dette Tidsrum med nye 10 Aar, men det stillede det dog i Medlemmernes Magt med periodiske Mellemløb — i skarpeste Strid med de Raiffeisenske Principer — at skaffe sig Andel

i Overskuddet i Forhold til dettes Størrelse, og saaledes omdanne Kassen til et Spekulationsforetagende i Lighed med mange af de Schulze-Delitzschske Forskudsbanker. Disse Farer kom man over ved Oprettelsen af en Stiftelsesfond, der er en rent upersonlig Formue, der ved Foreningens Opløsning f. Ex. ikke tilfalder Medlemmerne. Idet Foreningen i sine Statutter paatager sig en Forpligtelse til at danne denne selvstændige Fond, betragtes dennes Del i Udbyttet som en Selskabet paahvilende Gældsforpligtelse, som dette først maa svare til, før der kan blive Tale om et Overskud. Fordelingsreglerne ere da disse, at der af Aarsudbyttet, efter at Administrationsudgifterne ere dækkede, henlægges de $\frac{3}{4}$ til denne Stiftelsesfond. Af den resterende $\frac{1}{4}$ gives 20 pCt. til Reservefonden; Resten udbetales som Dividende, dog saaledes, at Andelshaverne ikke kunne faa større Udbytte end Indlaansrenten. Skulde der yderligere blive et Overskud, fordeles dette ligelig mellem alle Medlemmer, uden Hensyn til deres Andeles Størrelse. Selv naar Reserve- og Stiftelsesfond ere blevne saa store, at de dække hele Driftskapitalen, forøger man dog ikke Andelshavernes Part i Overskuddet, men anvender Resten til almennyttige Formaal i den paagældende Kommune. Et andet Middel til at stænge al Spekulationslyst ude af sine Foreninger søgte Raffeisen deri, at Bestyrelsen skulde være ulønnet og saaledes staa fri for enhver Fristelse til at lede Foreningen ud i Foretagender, der love stor Gevinst, men paa Sikkerhedens Bekostning.

Erfaringen synes, i Modstrid med de hæftige Angreb, som Schulze-Delitzsch og hans Tilhængere have

rettet mod de Raiffeisenske Foreninger, at have vist, at disse Institutioner frembyde tilstrækkelig Sikkerhed ved deres hele ejendommelige Organisation. Ikke en eneste blandt disse Kasser har maattet tage sin Tilflugt til Medlemmernes solidariske Hæftelse, medens derimod et større Antal Schulze-Delitzschske Banker, fristede ved Udsigten til at skaffe deres Bestyrelse og Andelshavere et større Udbytte, have styrtet sig ud i Spekulationer og set sig nødsagede til at standse deres Betalinger. Ligeledes maa den forholdsvis høje Rente, som Laantagerne hyppigt betale i de Schulze-Delitzschske Banker, betegnes som et saarbart Punkt ved disse, og den Undskyldningsgrund, som anføres til deres Gunst, at den højere Rente kommer Laantagerne til Gode i deres Egenskab af Andelshavere, holder ikke Stik, da Gevinst og Byrde fordeles højst ulige mellem Medlemmerne indbyrdes.

Ogsaa paa andre Punkter var der Divergenser mellem Schulze-Delitzsch og Raiffeisen, saaledes navnlig med Hensyn til Laanetidens Længde. For den første var det et vigtigt Princip, at Bankens Virkemidler ikke burde bindes for stærkt, strengt taget ikke længere, end den selv havde betinget sig Uopsigelighed fra sine Kreditorer. For Raiffeisen var derimod det afgørende Laanets Anvendelse og Principet, der følges, dette: først at kræve Pengene tilbage paa en Tid, hvor det kan beregnes, at de have afkastet Udbytte.

Organisationen af den personlige Landbokredit for de ubemidlede Klasser er, som det vil fremgaa af det anførte, i Tyskland foregaaet ad den frivillige Sammenslutnings Vej. Arbejdende sig op fra en ganske ringe Begyndelse har Bevægelsen efterhaanden taget Fart og

spændt et Net af gensidige Kreditinstitutioner over hele Riget. Disse Institutioner have i stor Udstrækning organiseret sig i Forbundskasser, der tjene som Pengeudligningssteder, idet de modtage Midler fra Foreninger, der have Penge tilovers, for at lade disse tilflyde andre, der mangle Virkemidler. »Die landwirthschaftliche Centraldarlehenskasse zu Neuwied« og de Schulze-Delitzschske Foreningers Centralbank »Soergel & Parisius & Co« ere oprettede for hele Tyskland; de andre Forbundskasser spænde kun over et mere begrænset Omraade.

Først i den allernyeste Tid har Statsmagten ment det nødvendigt at gribe ind til Fordel for den personlige Driftskredits Organisation, idet den prøjsiske Lov af 31. Juli 1895 fastslaaer Oprettelsen af en af Staten understøttet og kontrolleret Centralanstalt til Hjælp for den gensidige Personalkredit under Navn af »Preussische Central Genossenschaftskasse«. Den prøjssiske Regering er gaaet til Fremme af denne Lov i Overbevisningen om, at Oprettelsen af gensidige Laanekasser, af Hensyn til den i Landbruget herskende Nødstilstand, ikke gik hurtigt nok frem, og at disse Institutioner vare højst ulige fordelte over Monarkiets enkelte Dele og saaledes navnlig forekom meget sparsomt i de østlige Provinser, særlig Vestprøjsen og Posen. Men det blev med Styrke hævdet fra Regeringens Side, at det kun var Meningen at støtte og fremme den ved fri Sammenlutning skabte Bevægelse, der ogsaa for Fremtiden skulde bevare sin fulde Handlefrihed, og at intet laa Lovens Tanke fjernere end en Indgriben i de bestaaende Foreningers Frihed til at organisere sig efter de individuelle Forhold.

Den nye Anstalt skulde nu virke for sit Maal ved at hjælpe nydannede Foreninger til de nødvendige Virkemidler samt overhovedet ved at skaffe de gensidige Laanekasser Penge paa billigst mulige Vilkaar. Man søgte at opnaa dette ved at stille billige Penge til Centralanstaltens Disposition — Staten indskød saaledes en urørlig Grundkapital paa 5 Millioner Mark i 3 pCt.s Obligationer, for hvilken den blev Andelshaver for et tilsvarende Beløb — men dog navnlig ved at organisere det nye Institut som et af Staten kontrolleret Centraludligningssted for samtlige gensidige Laanekasser. Der vandtes herved, at Anstalten i fuldeste Maal blev Herre over at udjævne Pengerigelighed og Pengeknaphed mellem Kasserne indbyrdes, hvorhos den ved sin Magt og sine Forbindelser havde Evnen til at anbringe Pengene paa den fordelagtigst mulige Maade. Centralanstaltens Virksomhed som Bankier for de gensidige Laaneforeninger var særlig nødvendig paa Landet, fordi Landbrugets særlige Forhold førte med sig, at disse Kasser til Tider af Aaret vare oversvømmede af Penge, som de havde ondt ved at faa anbragte, medens der til andre Tider stilledes store Krav til dem, som de ikke saa sig i Stand til at opfylde. Anstalten træder ikke i direkte Forbindelse med de enkelte lokale Kasser, men kun med Foreninger eller Forbund af samme. Dels har man villet undgaa at gribe forstyrrende ind i de enkelte Kassers frivillige Sammenslutning i større Forbund, dels vilde det være meget vanskeligt for Anstaltens Bestyrelse at danne sig et paalideligt Skøn om de enkelte isolerede Kassers Soliditet.

Som omtalt bliver Staten for sit Indskud Andels-

haver i Anstalten. Fordelingsreglerne indeholdes i Lovens § 6. Af det aarlige Overskud tilbageholdes først den ene Halvdel til Fordel for Reservefonden; den anden Halvdel gaar med til Forrentning af Andelskapitalen, dog at dennes Udbytte ikke maa overstige 3 pCt., saalænge Reservefonden ikke udgør $\frac{1}{4}$ af de indskudte Beløb; er denne Grænse naaet, kan Udbyttet stige indtil 4 pCt. I begge Tilfælde vil et eventuelt Restoverskud, efter at den nævnte Fordeling har fundet Sted, tilfalde Reservefonden.

Fra liberal Side blev der rejst flere Betænkkeligheder mod Loven af 31. Juli 1895. Skulde den nye Centralkasse faa større Betydning som Pengeforsyningssted, maatte den Landet rundt oprette Filialer, der modtog Sparekasseindskud; men Forholdet vilde da let blive dette, at de mange smaa disponible Pengemidler, i Stedet for som hidtil at tilflyde de lokale Kasser, vilde opsuges af det store Centralinstitut for saa atter ad Omveje og fordyrede at komme de lokale Kredse til Gode. Men navnlig blev der udtalt Frygt for, at Statens Indgriben skulde indeholde Farer for den sunde Udvikling af Selvhjælpsbevægelsen. I Længden vilde det ikke kunne hindres — trods det, at det i Øjeblikket ikke var tilstræbt — at Centralkassen gjorde sin Kreditgivning til de enkelte Forbund af Kasser afhængig af, at disse organiserede sig i Overensstemmelse med de hos Statsmyndighederne raadende Anskuelser; men derved vilde deres Organisationsfrihed stedes i alvorlig Fare.

Har den personlige Driftskredit for Landbrugere i Tyskland voxet sig stor, væsenlig uden Støtte fra det Offenlige, blot ved den fulde Frihed til at skaffe sig de nødvendige Virkemidler, frembyder Landbrugskreditens Fremvæxt i Frankrig et helt andet og mindre lysteligt Billede. Væsenlig bestemmende for Udviklingen i dette Land har det været, at de 3 à 4 Milliarder Francs, med hvilke Sparekasserne ligge inde, og som under normale Forhold for en stor Del kunde være komne det arbejdende Landbrug til Nytte, ifølge Lovgivningens Regler skulle afgives til Depositokassen i Paris, der selv anlægger Pengene væsenlig i Statspapirer. Til Gengæld er der offentlig fremkommet et sandt Utal af Planer til ved positive Lovgivningsbestemmelser at hjælpe Landbokrediten frem; men hele dette Arbejde er, lige indtil der den 27. Oktober 1894 gennemførtes en Lov om Laanekasser for Landbrugskredit, løbet helt ud i Sandet. Ganske vist oprettedes der i Aaret 1860 under Kejser Napoleons Auspicier for at fremme Landbrugskrediten et Aktieselskab »*crédit agricole*«, hvis Aktiekapital Staten garanterede en aarlig Rente af 4 pCt. p. a., dog at det offentlige Tilskud ikke oversteg 400,000 Francs aarlig; men dette store Institut, hvis Agenter boede i Byerne, fjernt fra de Landbokredse, de skulde træde i Forbindelse med, naaede aldrig at yde det mindre Landbrug en virkelig Støtte og maatte i 1876, for at Betalingsstandsning kunde undgaas, sammensmeltes med »*crédit foncier*«.

Flere Gange dukkede der senere Planer op om direkte Statshjælp til Landbokreditens Organisation. Saaledes fremsatte den franske Regering d. 12. Juli

1892 et Lovforslag om at yde en Rentegaranti paa 2 Millioner Francs aarlig til en af Staten oprettet stor Centralbank for Landbrugs- og Folkekredit, som ved Samarbejde med Landboforeningerne skulde komme det betrængte Landbrug til Hjælp. Kun Medlemmer af de nævnte Foreninger kunde faa Laan, og Arbejdet skulde deles saaledes, at Landboforeningerne traadte i direkte Forbindelse med Laansøgerne og udpegede dem, der burde hjælpes, medens det blev Bankens Opgave at skaffe de nødvendige Virkemidler tilveje og yde sin Kredit under Former, der passede ind i Landbrugets Forhold, særlig med Hensyn til Laanetidens Længde. Det nye Institut skulde navnlig modtage Vexler, underskrevne af Landboforeningernes Bestyrelser, med længere Forfaldstid end de sædvanlige 3 Maaneder.

Dette Forslag var imidlertid yderst svagt, og bestod heller ikke den kritiske Skærsild, det maatte gennemgaa i Kammeret. Der rettedes navnlig den Anke mod samme, at den virkelige Indflydelse paa Laanenes Ydelse, der tilkom Landboforeningerne, var skilt fra det økonomiske Ansvar, der paahvilede Banken eller, om man vil, dennes Garant, Staten. Kun hvor Indflydelse og Ansvar laa forenede hos samme Institution, var der skabt en virkelig Garanti for en sund Laanepolitik, fordi et fejlt Skøn kom til at gaa ud over den Skyldige selv. Fristelsen for de ledende Mænd i Landboforeningerne til at hjælpe Slægt og Venner paa det Offenliges Bekostning laa efter Regeringens Forslag snublende nær. Det var end ikke udelukket, at Centralbanken kunde blive Offer for en gensidig Kreditforsikring indenfor Landboforeningens Bestyrelse.

Derimod fremlagde den Deputerede Méline i Aaret 1890 i det franske Deputeretkammer et Lovforslag, hvis Hovedanke gik ud paa, at Landboforeningerne som saadanne kunde konstituere sig som Kreditselskaber. Dette Forslag genfinder man i modificeret Skikkelse i den nugældende Lov af 27. Oktober 1894.

Selve Lovforslagets Grundtanke blev dog ikke ubestridt. Det blev saaledes gjort gældende, at en Landboforening ofte spænder over et meget stort Landomraade, og at Bestyrelsen derfor umuligt kan have et indgaaende Kendskab til de enkelte Medlemmer og disse ikke indbyrdes. Navnlig blev den Tanke drøftet, om man ikke burde drage Nytte af de gunstige Erfaringer fra Tyskland og med de Raiffeisenske Kasser som Mønster organisere Landbokrediten indenfor ganske smaa Kredse og med Medlemmernes solidariske Ansvar som Hovedhjørneste. Imidlertid maatte man regne med de i Frankrig bestaaende faktiske Forhold og de der herskende Anskuelser.

Den store Landbrugskrise, som i Firserne og Halvfemserne er brudt ind over Evropas Landbrug, har ogsaa manet den franske Landbostand op til kraftigt Arbejde. I de sidste Aar er der rundt i Landet med Landboforeningerne (*syndicats agricoles*) som Centrum, rejst en mægtig Bevægelse for ved gensidig Sammenslutning at besværgede de Landbruget truende Farer. Talrige ere de Opgaver, som ere tagne op til Løsning: Fællesindkøb og Fællesafsætning, Tilvejebringelsen af bedre Besætninger og Maskiner, Anlæg af Fællesmejerier og Andelsmejerier m. m.; men hele denne Virksomhed er dog næsten udelukkende kommet den kapitalkraftigere Del af Landbostanden til Gode;

den har ikke kunnet trænge ned i denne Stands ubemidlede Lag, og en væsenlig Grund hertil har været den ved Sparemidlernes Centralisation frembragte Mangel paa Kapital ude paa Landet. Alle Forsøg paa at ophæve de kunstige Baand paa Sparekassemedlerne til Fordel for Landbrugskrediten have imidlertid rendt Panden imod den politiske Interesse, Staten har i ad denne Vej at forøge sin Kredit. Opmærksomheden har derfor i den senere Tid været rettet paa den beskedenere Opgave at organisere den personlige Driftskredit for Landbrugere under betryggende Former for derigennem i hvert Fald at lede en Del af Befolkningens Sparemidler over i nye Institutioner, der kunne tilføre Landbruget Kapital. Derfor er der paabegyndt Oprettelsen af lokale Laanekasser, bestemte til at yde Landbostanden, særlig dennes mindre bemidlede Del, Driftskredit, delvis ved Hjælp af Sparemidler fra de paagældende Egne. Foreløbig staar man her overfor en beskedent Begyndelse. I en i 1891 udkommen Bog »*crédit agricole*«, angiver Durand Tallet paa disse Institutioner til kun 20, men senere er det sikkert voxet ikke ubetydeligt. Saaledes har Durand i de sidste Aar i Omegnen af Lyon oprettet et stort Antal Laanekasser med det Formaal at give Driftskredit til Landbrugere.

Imidlertid ere de franske Institutioner af denne Art af en anden Type end den i Tyskland kendte; det er hyppigt Aktieselskaber, som savne det for de fleste tyske Landbolaanekassers ejendommeligste Træk, Medlemmernes solidariske Hæftelse, uvist om dette skyldes en Utilbøjelighed hos de smaa Landbrugere til at underkaste sig en Risiko, hvis Rækkevidde de

ikke ere i Stand til at maale, eller en fremherskende Anskuelse, der dog ikke var ubestridt, om, at den før 1894 gældende Lovgivning skulde udelukke det solidariske Ansvar fra disse Foreninger.

Under disse Forhold vovede Lovgivningsmagten ikke at bygge den personlige Landbrugskredit op paa det solidariske Ansvar som eneste Grundvold. Paa dette Punkt maatte man hellere lade de enkelte Kasser den fulde Frihed til at organisere sig, som de vilde, kun at Statutterne skulde indeholde de nødvendige Bestemmelser om dette Ansvars Betingelser og Udstrækning, og at Medlemmerne ikke, ved at udmelde sig af Foreningen, kunde fri sig for de Forpligtelser, de havde paadraget sig før deres Udtrædelse.

Derimod har Loven af 1894 paa flere andre Punkter været paavirket af Raiffeisen. Vel har den franske Lovgivning ikke turdet gaa ud fra Raiffeisens Standpunkt i dets oprindelige Renhed, at en af Laanekassens Medlemmer indskudt Grundkapital var overflødig, af den simple Grund, at det solidariske Ansvar, der er Hovedstøtten for de Raiffeisenske Foreningers Kredit, i alt Fald til en Begyndelse vilde svigte de franske Laanekasser; men man har paa den anden Side akcepteret den Fordring, som Raiffeisen forfægtede med saa stor Styrke, at Medlemskapitalen ikke maatte dannes ved Aktier, der delte Aarets Overskud mellem sig i Forhold til deres Størrelse, men derimod ved Indskud, der modtog en fast Rente. Reglerne om Aarsoverskuddets Fordeling findes i Lovens § 3. Efter at Udgifterne ved Administrationen og den faste Forrentning af Andelskapital og Laan ere afholdte, henlægges $\frac{3}{4}$ af Nettooverskuddet til Dannelsen af en

Reservefond, indtil denne har naaet Halvdelen af Andelskapitalen. Resten kan fordeles mellem Medlemmer af Landboforeningen i Forhold til den Gevinst, som Laanekassen har haft paa sin Forbindelse med dem. Derimod kan Overskuddet under ingen Omstændigheder udbetales som Dividende for Andelskapitalen. Ved Selskabets Opløsning deles Reservefonden og de øvrige Aktiver, efter at Gælden er betalt, mellem Kassens Medlemmer i Forhold til deres Indskud, medmindre Selskabets Statutter fastslaa Kapitalens Anvendelse til Bedste for landøkonomiske Formaal. Ogsaa i den sidstnævnte fakultative Bestemmelse mærker man Raffeisens Paavirkning.

Mélines Forslag, at Landboforeningerne selv skulde konstituere sig som Kreditselskaber, blev ikke akcepteret af den endelige Lov. De nævnte Institutioner havde forskellige Formaal, og ved at lænke dem uløseligt sammen gjorde man ingen af dem nogen Tjeneste. Landboforeningerne ikke, fordi mange vilde holde sig borte fra disse paa Grund af de Forpligtelser, som de samtidig paatog sig overfor Laanekasserne; de sidstnævnte Institutioner ej heller, fordi et saa stort Medlemstal, som Landboforeningerne ofte omfattede, udelukkede en indbyrdes Kontrol og et nøje Kendskab fra Bestyrelsens Side til de enkelte Medlemmer, ligesom man afskar sig fra i Fremtiden at skaffe det gensidige Ansvar indenfor Laanekassen noget virkeligt Indhold. Loven bestemmer derfor, at der vel skal bevares et vist Baand mellem de tvende Institutioner — en Laanekasse staar kun aaben for Medlemmer af Landboforeningerne — men en saadan Kasse kan omfatte enten samtlige en Landboforenings Medlemmer eller kun en

Del af disse og skal altid have en af Landboforeningen uafhængig Existens.

Reglerne for disse Kreditselskabers Oprettelse ere i Korthed følgende: Selskabets Statutter i Forbindelse med en Liste over dets Administration eller Bestyrelse samt Medlemmerne med en Angivelse af disses Navne og Bopæl tilligemed de Beløb, de have indskudt til Laanekassens Grundkapital, deponeres hos Kantonets Fredsdommer i to Exemplarer, hvoraf det ene oversendes til Arrondissementets Handelstribunal. Statutterne indeholde, som allerede omtalt, de vigtige Bestemmelser om det solidariske Ansvar, dernæst om Selskabets Hovedsæde, dets Bestyrelsesforhold, Statutternes Forandring, Selskabets Opløsning, Grundkapitalens Størrelse og det Forhold, i hvilket Medlemmerne have bidraget til denne, samt om Overskuddets Anvendelse. Hvert Aar indgives en fornyet Anmeldelse om Medlemmer og Bestyrelse samt en Oversigt over Indtægter og Udgifter i to Exemplarer til Fredsdommeren. For at tilstede Publikum det fuldeste Indblik i disse Foreningers økonomiske Ledelse, er enhver, der ønsker det, berettiget til at gøre sig bekendt med de for Fredsdommeren fremlagte Dokumenter.

Disse Laanekasser ere fritagne for Næringsskat og for Skat paa den bevægelige Formue.

Det er, som man vil se, ikke lutter Roser, der er strøt for den franske Landbrugskredits Fødder. Smaa ere de positive Begunstigelser, der i Form af Skattefrihed ere tilstaaede den, og betydningsfulde de Vanskeligheder, man har lagt paa dens Vej ved Sparemidlernes kunstige Centralisation. Det er nu, som hidtil, det private Initiativ, som skal blæse Aand i Be-

stræbelserne for at udvikle den personlige Landbo-kredit; men Loven af 1894 har gjort noget for at disse Institutioner — naar de komme til Existens — ikke ledes ud i Spekulationens Fristelser samt virke under Kontrol saavel af den offentlige Mening som af Statens Autoriteter.

Organisationen af den personlige Driftskredit til Fordel for den ubemidlede Landbostand er i Italien gammel af Aar. Allerede i det 17de Aarhundrede opstode de saakaldte »monti frumentarii« med det Formaal at udlane Saasæd til de smaa Landbrugere. Ved Høstens Tid tilbagebetalte disse da det laante med Tillæg af en mindre Rentegodtgørelse, der hyppigt beregnedes efter det Forhold, at hvad der var modtaget i strøget Maal blev givet tilbage med Top. Disse »monti frumentarii« oprettede senere Pengelaanekasser »monti pecuniarii«, der da bestode som Afdelinger af de oprindelige monti. De nævnte Kasser udlante smaa Summer i produktivt Øjemed, til Køb af Agerdyrkningsredskaber eller Besætning, og deres Tal udgjorde i 1878 1,465 med en Kapital paa 15 Millioner Francs.

Efter 1860 kom mange af »monti« i Forfald. De kommunale Styrelser, der stode i Spidsen for disse Institutioner, benyttede ofte deres Stilling til at drive Aagerforretninger med betroet Gods, og i andre Tilfælde blev dette anvendt til Fordel for indflydelsesrige Vælgere. Regeringen, der ikke havde den nødvendige Myndighed til at bringe Klarhed i Forholdene, holdt

sig stærkt tilbage, og Følgen blev naturligvis den, at talrige »monti« bleve insolvente. Derimod er Opgaven at skaffe det italienske Landbrug Driftskredit i den nyere Tid taget op af andre Institutioner, der paa mange Punkter have taget de Schulze Delitzskske og Raiffeisenske Laanekasser til Mønster.

De italienske Folkebanker følge Schulze Delitzsch deri, at de kræve en af Medlemmerne indskudt Grundkapital, der deltager i Bankens Overskud, og som dannes ved successive Indbetalinger; men i Modsætning til deres tyske Forbilleder ere de sjældent grundede paa Medlemmernes solidariske Hæftelse, og Kapitalandelene indbetales i faa og forholdsvis store Rater. Derfor have Folkebankerne aldrig spillet den Rolle for de egentlige ubemidlede Klasser i Italien, som de Schulze Delitzskske Laanekasser for de lavere Befolkningslag i Tyskland.

Langt større Betydning for den ubemidlede Landbostand fik de »casse rurali de prestiti« efter Raiffeisensk Mønster, som fra Begyndelsen af Firserne holdt deres Indtog i Italien. Fortjenesten for Oprettelsen af disse Institutioner tilkommer i første Række Dr. Leone Wollemborg, som i 1883 grundede den første Kasse af denne Art i Lorregia i Nærheden af Padua. Senere gik det rask med Oprettelsen af nye »casse rurali«.

De moderne Wollemborgske Laanekassers Slægtskab med de Raiffeisenske Institutioner fremgaar paa det tydeligste af de Mønsterstatutter, som deres Opretter har udarbejdet, og hvis Indhold her meddeles uddragsvis:

Foreningens Formaal er en Forbedring af Med-

lemmernes moralske og materielle Tilstand. Kun saadanne Personer kunne optages i Kassen, der frembyde de nødvendige Garantier for Ærlighed og Moralitet. Medlemmerne hæfte med ubegrænset Solidaritet indbyrdes, men solidarisk for lige store Dele overfor Tredjemand, og de tør ikke samtidig være Medlemmer af nogen anden Laanekasse, der kræver en ubetinget solidarisk Hæftelse. Alle Medlemmer maa bo i samme Kommune. Den, der udvandrere fra Kommunen, skal tillige udtræde som Medlem af Kassen. Medlemmerne have Ret til at føre Kontrol med Laantagerne. Selskabet giver baade korte Laan indtil 2 Aar, der dog skulle fornyes hver tredje Maaned, og lange Laan paa indtil 10 Aar, der skulle amortiseres efterhaanden, hvorhos Kassen under visse Omstændigheder, navnlig massevis Opsigelse af Indlaan, forbeholder sig Retten til at indfordre hele Laanet. Aarets Overskud anvendes til Dannelse af Selskabets Grundkapital, der er en ganske upersonlig Formue, til hvilken Medlemmerne ingen Ret have. Opløses Selskabet, anbringes denne Formue med Sikkerhed som for Umyndiges Midler, og dens Renter anvendes til Velgjørenhedsforanstaltninger i den paagældende Kommune, indtil Kapitalen kan komme en ny Laanekasse til Gode, der maatte danne sig indenfor de kommunale Grænser. Selskabets øverste Ledelse tilkommer Generalforsamlingen; ved Siden af denne fungerer en Bestyrelse og et Bestyrelsesraad, der ere ulønnede, og en Regnskabsfører, der kan modtage en fast Løn.

I et Land, hvor Aageren paa mange Steder trykker Befolkningen i Knæ, gøre disse Foreninger, hvor

de have skaffet sig Indpas, den største Nytte ved at skaffe deres Medlemmer økonomisk Fremgang og samtidig hæve dem intellektuelt og moralsk. Paa mange har Følelsen af at høre til et lille Samfund, hvis Medlemmer ere forbundne ved fælles Forpligtelser, og som kun optager hæderlige og stræbsomme Folk, øvet en yderst gavnlig Virkning, hvorom Vidnesbyrd foreligge fra de forskelligste Sider.

Wollemborg har samlet de under hans Auspicier staaende Laanekasser i et Forbund »Federazione fra le Casse Rurali Italiane e sodalizi affini«.

Men ogsaa Lovgivningen har beskæftiget sig ret indgaaende med Landbokrediten. Saaledes giver navnlig den nugældende Lov af 23. Januar 1887 under visse Betingelser de Banker, der beskæftige sig med Agerbrugskredit (*instituti esercenti il credito agrario*) en fortrinlig Sikkerhed i Laantagerens Ejendele, som de efter almindelige Retsregler ikke vilde besidde. Derimod nyde Laan, ydede af Private til Landbrugere, ikke nogen af de omhandlede Forrettigheder.

Efter Lovens Afdeling I kan der for Laan, udgivne af de nævnte Kreditinstitutter til Ejere eller Forpagtere af Landejendomme, skabes en Sikkerhedsret i Aarets Høst, i de i Ejendommens Bygninger værende Levnedsmidler, i Inventarium og Besætning. Sikkerhedsretten, der er generel, kan enten omfatte enkelte af disse Indbegreber af Genstande eller dem alle, og Betingelse for dens gyldige Stiftelse er det, at Laanekontrakten oprettes skriftlig og indføres i Indregistreringsbureauets Bøger; derimod kræves ikke, at Krediten skal være ydet i bestemt Øjemed. Hvad der formind-

sker Betydningen af den her stiftede Sikkerhedsret er det, at den efter Prioritetstrang maa konkurrere med Underpant i fast Ejendom, der efter italiensk Ret ikke alene omfatter Ejendommen selv, men ogsaa dens Tilbehør.

Lovens Afdeling II indeholder Reglerne om Ameliorationskreditten. Den Sikkerhedsret, som her hjemles, kommer kun de Formaal til Gode, som Loven enten udtrykkelig nævner: Opførelse af Bygninger, Udtørringer og Beplantninger, Terrænnivelleringer m. m., eller som optages i et af Administrationen, efter Samraad med Agerdykningsraadet, udstedt Reglement. Betingelse for Erhvervelsen af den særlige Fortrinsret er det videre, at Laanet kontraheres paa mindst 3, og højst 30 Aar, at det er amortisabelt og ydes Debitor i mindre Dele, efterhaanden som Arbejdet skrider fremad, samt at Rentefoden ikke overstiger den af Agerdykningsministeren og Finansministeren i Forening fastsatte Grænse. Opfylder et Laan de krævede Betingelser, kan det ved Tinglæsning faa Panteret fremfor de tidligere Pantekreditorer for et Beløb, der svarer til den skabte Værditilvæxt; dennes Størrelse konstateres ved Vurderinger før og efter Arbejdets Foretagelse. Ved de nævnte Vurderinger have de ældre Pantekreditorer Ret til at varetage deres Interesser, og Bekendtgørelse om den første Vurderingsforretnings Afholdelse skal i dette Øjemed finde Sted mindst en Maaned i Forvejen. Da den foreskrevne Fremgangsmaade arbejder med et temmelig tungt Apparat, har den tilstaaede Ret næppe haft større Betydning for Udviklingen af Driftskrediten.

Lovens Afdeling III omhandler Udstedelsen af de

saakaldte »cartelle agrarie«, hvilke der gives Fortrinsret fremfor Bankens øvrige Kreditorer.

Trods det, at Storbritannien har en højt udviklet Agrarkredit, besidder det dog ingen Kreditinstitutioner, der ved deres Organisation eller Virkemaade kunne betegnes som særegne for Landbruget. Den væsentligste Forklaringsgrund hertil maa søges deri, at Landbruget for Størstedelen drives af relativt velstaaende og med det økonomiske Livs Fænomener fortrolige Mænd, der forstaa at benytte de forskellige Former for almindelig Bankkredit. Særlig i Skotland have Bankerne oprettet talrige Filialer ude paa Landet -- deres Tal angives til c. 700 -- for i større Omfang at inddrage Landbrugets Pengeomsætning under sig.

Derimod besidder Irland i de saakaldte »loan societies« Institutioner af en blandet økonomisk og velgørende Karakter, der delvis ere oprettede for Landbrugere. Disse Kasser hjælpe udelukkende Smaafolk, idet Laanene, som kun ydes mod Kavtion, ikke kunne overstige 10 Lst. Krediten gives kun i produktivt Øjemed, og Pengenes Anvendelse kontrolleres af Selskabet. Skønt de nævnte Institutioner ere meget ældre end Raiffeisens Kasser, genfinder man dog nogle af disses ejendommelige Træk, saaledes Forbud mod Udbyttefordeling og positive Bestemmelser om Aarsoverskuddets Anvendelse til velgørende Øjemed, ligesom ogsaa Laantagerne indenfor disse tvende Institutioner have vist sig omtrent lige samvittighedsfulde med at opfylde deres Forpligtelser. Derimod gives Laanene

her paa kort Tid, idet Gælden afbetales i 20 ugentlige Rater. Der kræves Regeringens Samtykke til Oprettelsen af »loan societies«, der ere stillede under offentlig Kontrol; men til Gengæld er der indrømmet disse Kasser visse Forrettigheder for tilstaaede Laan, idet Redskaber, der ere anskaffede for de laante Penge, ved at mærkes med Selskabets Segl, beskyttes mod Retsforfølgning fra andre Kreditorer end Selskabet selv. Disse Laanekasser have til Tider haft en ret udstrakt Virksomhed — deres samlede Kapital angives saaledes i en Undersøgelse fra 1840 til ca. 1 Million L.; men senere er deres Betydning aftagen en Del.

Hovedinteressen ved Storbritanniens Lovgivning om Driftskredit for Landbrugere knytter sig til dens Bestemmelser om Ameliorationskrediten.

Ifølge en Lov af 1846 fik den engelske Regering Ret til at udstede rentebærende Kreditbeviser, hvis Udbytte skulde anvendes som Udlaan til Dræningsarbejder. Laanene skulde amortiseres i Løbet af 22 Aar ved aarlige Ydelser paa $6\frac{1}{2}$ pCt., hvoraf $3\frac{1}{4}$ pCt. beregnedes som Renter. Samtidig bestemte ovennævnte Lov, at denne Rentebyrde skulde have fortrinsvis Adgang til Dækning i Ejendommens Overskud fremfor alle tinglige Rettigheder — Tiender, Kronrenter og Arverenter dog undtagne — og hvile paa Ejendommen som en fast Hæftelse, uafhængig af om den skiftede Ejer. Derimod medførte Rentebyrden, som let forklarligt er i et Land, hvor saa stor en Del af Jorden er underkastet fideikommissariske Baand, ingen Panteret, der kunde føre til Exekution over selve Ejendommen.

Der var saaledes en Mulighed for, at bestaaende

tinglige Rettigheder delvis fortrængtes af en senere stiftet »rent-charge«; men de tidligere Kreditorers Interesser bleve dog tilbørlig varetagne derved, at Fortrinsrettens Stiftelse betingedes af, at en offentlig Myndighed, i Storbritannien »the inclosure commissioners«, i Irland »the commissioners of public works and drainage«, billigede Planen for Laanets Anvendelse og afgav det Skøn, at det vilde medføre en større Stigning i det aarlige Udbytte, end Rentebyrden udgjorde. Den provisoriske Bevilling maatte dernæst, for at de interesserede Parter kunde faa Lejlighed til at skride ind, offentliggøres, og kunde indankes for Domstolene i første Instans.

Da den nævnte Lov af 1846 blev godt optagen, skred man hurtigt videre ad den betraadte Bane. Først og fremmest bragtes Loven til Anvendelse paa andre Forbedringer: Bygninger, Inddæmningsarbejder og Grundforbedringer, paa Anlæg af Veje, Sporveje, Plantninger o. s. v. Senere blev den Fortrinsret for ydede Laan, der til en Begyndelse var tilstaaet Staten alene, overført først paa Selskaber, der vare stiftede med det specielle Formaal at yde disse Laan, senere paa Private. Der dannedes hurtigt Aktieselskaber, der enten selv paatog sig de paagældende Arbejder eller skaffede de dertil nødvendige Penge til Veje. Durand angiver i 1891 de af Staten og Aktieselskaber til de her nævnte Formaal udgivne Summer til rundt 8 Millioner £ hver, medens de af Private ydede Laan kun anslaaes til den beskedne Sum af $\frac{1}{2}$ Million £.

Til Slut skal kun bemærkes, at i Irland er Regeringen i Henhold til tvende Love af 1870 og 1881

bemyndiget til at give amortisable Laan til Forpagterne for at sætte disse i Stand til at erhverve den af dem dyrkede Jord som selvstændig Ejendom. Disse Laan udgøre et Led i den sammenhængende Række Bestræbelser, der gaa ud paa at føre Ejendomsretten over Jorden fra de engelske »Herrer« over til Landets egne Børn.

